

О. В. МОРОЗ,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права та процесу
Харківського національного університету внутрішніх справ

АКЦЕПТ ЯК СТАДІЯ УКЛАДЕННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО ДОГОВОРУ

У статті проаналізовано акцепт як стадію укладення цивільно-правового договору. Визначаються характерні ознаки акцепту. Вказується на те, що відповідь про прийняття пропозиції має свідчити про її прийняття, бути повною та безумовною. Аналізуються форми акцепту. Досліджується можливість відкликання акцептантом своєї відповіді про прийняття пропозиції укладення цивільно-правового договору. Досліджуються правові наслідки акцепту, отриманого із запізненням.

Ключові слова: акцепт, укладення договору, цивільно-правовий договір.

Постановка проблеми. У сучасних умовах побудови економіки на ринкових засадах, розвиток підприємництва зумовив значне розширення можливостей учасників майнового обороту при укладенні різного виду цивільно-правових договорів. Укладення договору являє собою досить складний процес. При його укладанні виникають деякі питання, пов'язані з прийняттям пропозиції укласти цивільно-правового договору.

Ціль даної роботи — загальне дослідження та аналіз акцепту як стадії укладення цивільно-правового договору. Для досягнення цієї мети необхідно вирішити наступні **завдання**: 1) визначити характерні ознаки акцепту; 2) проаналізувати форми акцепту; 3) дослідити можливість відкликання акцептантом своєї відповіді про прийняття пропозиції укладення цивільно-правового договору; 4) дослідити правові наслідки акцепту, отриманого із запізненням.

Об'єктом даного дослідження є система відносин, закріплена сукупністю правових норм, що регулює акцепт як стадію укладення цивільно-

правового договору. **Предметом** дослідження являється система правових актів, які регулюють відносини, що виникають при укладенні цивільно-правових договорів.

Аналіз останніх досліджень. Договірні правовідносини досліджувалися вченими-цивілістами у різних аспектах. Дослідження в цій сфері провели С.О. Бородовський, М.І. Брагінський, В.В. Вітрянський, В.В. Денисюк, О.О. Красавчиков, В.В. Луць та ін. Але проблематика акцепту як стадії укладення цивільно-правового договору слабо висвітлена, є достатньо актуальною та потребує подальшого дослідження.

Виклад основного матеріалу. Якщо оферта є першим етапом укладення договору, то існує також друга стадія укладення договору - акцепт, який виражається у виявленні згоди на укладення договору.

Ч. 1 ст. 642 ЦК України [1] зазначає, що відповідь особи, якій адресована пропозиція укласти договір, про її прийняття (акцепт) повинна бути повною і безумовною.

Аналізуючи зміст даної норми, необхідно вказати, що загальною вимогою до змісту акцепту є його безумовність і повнота.

В.В. Денисюк вказує, що відповідь адресата оферти визнається акцептом за наявності таких ознак. По-перше, вона має свідчити про прийняття пропозиції. Відповідь, у якій повідомляється про отримання пропозиції чи зацікавленість у ній, акцептом не є. По-друге, відповідь має бути повною. Це означає, що акцептант повністю погоджується з тими умовами договору, які йому запропоновані в оферті. Якщо ж у відповіді містяться нові умови, або пропонується змінити первинні умови, у тому числі виключити деякі із них, або ж взагалі пропонується інший за характером договір, то така відповідь не може розглядатися як акцепт. Вона є відмовою від акцепту і водночас новою офертою (ст. 646 ЦК України). По-третє, відповідь має бути безумовною. Це означає, що акцепт не може бути поставлений у залежність від дій оферента чи адресата оферти, які вони мають вчинити до укладення договору [2, с. 576-577].

С.О. Бородовський вказує, що акцепт, в якому закладені будь-які найменші зміни чи доповнення до оферти, юридично не створює її прийняття, призводить до анулювання оферти та недійсність акцепту розглядається як контр-пропозиція. З приводу контр-пропозиції теорія договірного права розглядає дві концепції. Відповідно до положень першої будь-яка контр-пропозиція припиняє дію оферти і вважається пропозицією іншої сторони укласти договір на інших умовах. В основі другої концепції закладено положення, відповідно до якого лише акцептант на інших умовах, які істотно змінюють оферту, слід розглядати як контр-пропозицію [3, с. 87].

М.І. Брагінський дотримується іншої позиції. Він вважає, що дії акцептанта можуть розглядатися як зустрічна оферта тільки за умови, якщо вони мають усі ознаки оферти. Відповідь на оферту, в якій виключена хоча б одна з істотних умов, не може розглядатися як зустрічна оферта [4, с. 202].

На думку В.В. Денисюк, відмова від акцепту може бути повною або частковою. Якщо акцептант повністю не погоджується із видом договору, але заінтересований у правовому результаті, то він може запропонувати договір іншого виду. У даному випадку має місце повна відмова від акцепту і зустрічна оферта. Оферент і акцептант міняються місцями — первинний оферент стає акцептантом, а первинний акцептант — оферентом. Часткова відмова від акцепту має місце, коли акцептант загалом погоджується із видом договору (його предметом), але наполягає на зміні деяких умов чи включенні до тексту договору власних умов, у тому числі і неістотних [2, с. 577].

Проте в чинному законодавстві чітко зазначено, що відповідь про згоду укласти договір на інших, ніж було запропоновано, умовах є відмовою від одержаної пропозиції і водночас новою пропозицією особі, яка зробила попередню пропозицію (ст. 646 ЦК України [1]). Отже, якщо акцептант запропонує інші умови, то оферент та акцептант міняються місцями: оферент стає акцептантом, а акцептант — оферентом, тобто має місце зміна статусу сторін майбутнього цивільно-правового договору.

Акцепт набуває юридичну силу тільки у тому випадку, якщо він повний, тобто виражає схвалення тому, що вказано в оферті, і безумовний, тобто не містить ніяких додаткових умов. Відповідь на інших умовах, ніж ті, які, які містяться в оферті, не може бути акцептом. Ця відповідь є зустрічною офертою [5, с. 192-193].

Згідно зі ст. 19 Конвенції Організації Об'єднаних Націй про договори міжнародної купівлі-продажу товарів від 11 квітня 1980 року [6] відповідь на оферту, яка має на меті бути акцептом, але містить доповнення, обмеження чи інші зміни, є відхиленням оферти і являє собою зустрічну оферту. Однак відповідь на оферту, яка має на меті бути акцептом, але містить додаткові чи відмінні умови, які істотно не змінюють умов оферти, є акцептом, якщо offerent без невиправданої затримки не заперечить усно проти цих розходжень або не надішле повідомлення про це. Якщо він цього не робить, то умовами договору будуть умови оферти зі змінами, що містяться в акцепті. Додаткові чи відмінні умови щодо, поряд з іншим, вартості, платежу, якості й кількості товару, місця й строку поставки, обсягу відповідальності однієї зі сторін перед іншою або вирішення спорів вважаються такими, що істотно змінюють умови оферти.

У даному випадку факт того, що контрагент не погоджується з усіма умовами запропонованого offerentом договору і бажає змінити його умови шляхом зміни формулювання деяких положень або шляхом виключення чи включення певних умов, свідчить про зацікавленість контрагента (в загальному) у досягненні правового результату, який зумовлений запропонованою моделлю договору. Безумовність акцепту означає, що відповідь про прийняття оферти в жодному випадку не може залежати від певних дій offerента, або ж подій, на які контрагент покликається у своїй відповіді на оферту, які можуть настати (або не настати) у майбутньому, тобто в даному випадку виключається причинно-наслідковий зв'язок (в розумінні «... якщо ... то ...») між офертою та акцептом для досягнення домовленості [7, с. 98].

Відповідь на оферту буде акцептом та має чинність тільки у випадку повного схвалення акцептантом умов договору, який направлявся йому оферентом, без будь-яких додаткових умов чи пропозицій. Тобто не буде акцептом згода, яка супроводжувалася застереженнями та контрпропозиціями.

Необхідно вказати, що відповідь про прийняття пропозиції укласти договір (акцепт) має бути надіслана оферентові та отримана ним, інакше договір не буде вважатися укладеним.

Відповідно до ч. 2 ст. 642 ЦК України [1] якщо особа, яка одержала пропозицію укласти договір, у межах строку для відповіді вчинила дію відповідно до вказаних у пропозиції умов договору (відвантажила товари, надала послуги, виконала роботи, сплатила відповідну суму грошей тощо), яка засвідчує її бажання укласти договір, ця дія є прийняттям пропозиції, якщо інше не вказане в пропозиції укласти договір або не встановлено законом.

Дана норма закріплює правило, згідно з яким допускається укладення договору внаслідок здійснення акцепту конклюдентними діями. Отже, акцепт у формі конклюдентних дій можливий тільки за відсутності імперативних приписів щодо форми акцепту, які містяться в оферті чи передбачені законом.

Згідно з ч. 1 ст. 640 ЦК України [1] договір є укладеним з моменту одержання особою, яка направила пропозицію укласти договір, відповіді про прийняття цієї пропозиції. Аналізуючи дану норму необхідно зазначити, що договір вважається укладеним тільки після того як оферент отримає відповідь на пропозицію укласти цивільно-правовий договір.

Вчинення конклюдентних дій означає, що позитивна відповідь на оферту, тобто акцепт, відбувається шляхом вчинення дій по виконанню вказаних в оферті умов договору. Таким чином, відбувається прийняття пропозиції і одночасно виконується одна з обов'язкових вимог щодо оферти і акцепту, яка полягає в тому, що останні повинні бути доставлені їх адресату. Необхідно підкреслити, що вказане має місце лише при заявленні пропозиції укласти договір, яка надає її одержувачу час для відповіді. Слід звернути

особливу увагу на те, що до моменту чи в момент закінчення строку, наданого акцептанту для відповіді на оферту, інформація про те, що акцептант здійснив дії по виконанню умов договору, які містилися в оферті, обов'язково повинна бути доставлена оференту, оскільки він може і не знати про таке виконання [3, с. 88-89].

Г. Деренбург зазначав, що якщо оферент у своїй пропозиції вказав, що її акцепт повинен бути здійснений виконанням, то немає потреби додатково повідомляти оферента про такий акцепт [8, с. 35-36].

Слід визнати логічність такого підходу, але його недоліком все ж залишається відсутність інформації про акцепт протягом певного часу. І ще один принципово важливий момент в цьому прикладі полягає в тому, що відповідно до вимог ч. 2 ст. 642 ЦК, дії передбачені цією статтею, як акцепт пропозиції повинні бути повною мірою виконані до того часу, коли особа, яка надіслала пропозицію, довідається про акцепт її оферти, на що вказує доконаний вид приведених в диспозиції цієї статті прикладів: відвантажила товари, надала послуги, виконала роботи, сплатила відповідну суму грошей тощо [3, с. 89].

Акцепт у письмовій формі необхідний, якщо на цьому наполягає оферент або ж у тому випадку, коли відповідно до актів цивільного законодавства недотримання письмової форми договору призведе до його недійсності. У всіх інших випадках можливий акцепт в усній формі [2, с. 579].

Судова практика йде тим шляхом, що воля особи виявляється в її діях (поведінці, мовчанні) та, враховуючи норми законодавства та звичаї ділового обороту, акцепт (прийняття пропозиції) вчиняється шляхом підписання особою запропонованих умов договору або шляхом відправлення листа, телеграми тощо з відповіддю про прийняття пропозиції, або вчинення конклюдентних дій чи мовчання, або шляхом вчинення особою, яка одержала оферту (пропозицію), дій на виконання оферти (наприклад, сплата належної суми грошей) [7, с. 99].

Відповідно до ч. 3 ст. 642 ЦК України [1] особа, яка прийняла пропозицію, може відкликати свою відповідь про її прийняття, повідомивши про це особу, яка зробила пропозицію укласти договір, до моменту або в момент одержання нею відповіді про прийняття пропозиції.

С.О. Бородовський слушно вказує на те, що встановлення крайньої межі відмови від прийняття оферти та заборони відмови від дійсного договору одразу після його укладення позитивно сприятиме захисту прав та інтересів зацікавлених сторін [3, с. 89].

Типовий закон про електронну торгівлю Комісії ООН по праву міжнародної торгівлі (ЮНІСТРАЛ) (ст. 14) [9] передбачає, що здійснюючи електронну торгівлю, при відправленні повідомлення даних чи до їх відправки оферент може висловити прохання підтвердити отримання цього повідомлення даних. У випадку, коли оферент не домовився з адресатом про те, що підтвердження буде здійснено в конкретній формі чи за допомогою чітко визначеного способу, підтвердження може бути здійснено шляхом: а) довільного повідомлення зі сторони адресата, направленою автоматизованим чи іншим способом, або б) будь-яких дій зі сторони адресата, достатніх для того, щоб показати оференту, що повідомлення даних було отримано. У випадку, коли оферент вказав, що повідомлення даних обумовлюється отриманням такого підтвердження, повідомлення даних вважається невідправленим до тих пір, поки не буде отримано підтвердження. Коли оферент не вказав, що повідомлення даних обумовлюється отриманням підтвердження і воно не було отримано ним протягом обумовленого чи погодженого строку, або якщо такий строк не було обумовлено чи узгоджено на протязі розумного строку, оферент: а) може направити адресату повідомлення, вказавши, що підтвердження не було отримано, і встановити розумний строк для до його отримання; б) якщо підтвердження не отримано протягом строку, встановленого в підпункті «а», оферент може після повідомлення про це адресата вважати повідомлення даних невідправленим або здійснити будь-які інші права, які він може мати. У випадку коли оферент

отримує від адресата підтвердження отримання, вважається, що відповідне повідомлення даних було отримано адресатом. Така презумпція не передбачає, що відправлене повідомлення даних відповідає отриманому повідомленню. Якщо в отриманому підтвердженні вказується, що відповідне повідомлення даних відповідає технічним вимогам, погодженим або встановленим у застосовуваних стандартах, вважається, що ці вимоги було виконано. За винятком відправлення або отримання повідомлення даних, коментоване положення не застосовується до правових наслідків, що можуть виникнути у зв'язку з таким повідомленням чи у зв'язку з підтвердженням його отримання.

Цивільний кодекс України закріплює положення щодо укладення договору за пропозицією, в якій вказаний строк для відповіді та укладення договору за пропозицією, в якій не вказаний строк для відповіді.

Відповідно до ст. 643 ЦК України [1] якщо у пропозиції укласти договір вказаний строк для відповіді, договір є укладеним, коли особа, яка зробила пропозицію, одержала відповідь про прийняття пропозиції протягом цього строку.

Якщо пропозицію укласти договір зроблено усно і в ній не вказаний строк для відповіді, договір є укладеним, коли особа, якій було зроблено пропозицію, негайно заявила про її прийняття (ч. 1 ст. 644 ЦК України [1]).

Якщо пропозицію укласти договір, в якій не вказаний строк для відповіді, зроблено у письмовій формі, договір є укладеним, коли особа, яка зробила пропозицію, одержала відповідь протягом строку, встановленого актом цивільного законодавства, а якщо цей строк не встановлений, – протягом нормально необхідного для цього часу (ч. 2 ст. 644 ЦК України [1]).

ЦК України передбачає два види акцепту, отриманого із запізненням. По-перше, це акцепт, що запізнився, оскільки був відправлений після спливу строку, зазначеного в оферті, а якщо такий строк не зазначений, то після спливу нормально необхідного для акцепту часу. По-друге, це акцепт, який був відправлений своєчасно і запізнився не з вини акцептанта, а, наприклад, з

вини пошти. Різні причини запізнення акцепту зумовлюють і різні правові наслідки таких акцептів [2, с. 580].

У ст. 645 ЦК України закріплено правові наслідки у разі, коли відповідь про прийняття пропозиції одержана із запізненням.

У першому випадку, якщо відповідь про прийняття пропозиції укласти договір одержано із запізненням, особа, яка зробила пропозицію, звільняється від відповідних зобов'язань (ч. 1 ст. 645 ЦК України [1]).

У другому випадку, якщо відповідь про прийняття пропозиції укласти договір було відправлено своєчасно, але одержано із запізненням, особа, яка зробила пропозицію укласти договір, звільняється від відповідних зобов'язань, якщо вона негайно повідомила особу, якій було направлено пропозицію, про одержання відповіді із запізненням. Відповідь, одержана із запізненням, є новою пропозицією (ч. 2 ст. 645 ЦК України [1]).

Проте, за згодою особи, яка зробила пропозицію, договір може вважатись укладеним незалежно від того, що відповідь про прийняття пропозиції укласти договір було відправлено та (або) одержано із запізненням.

Висновки. Отже, вивчення та аналіз акцепту як стадії укладення цивільно-правового договору і його юридичне закріплення, має важливе науково-практичне значення, оскільки відсутність у законодавстві деяких положень перешкоджає можливості належного захисту прав сторін цивільно-правового договору.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України: від 16.01.2003 р. № 435–IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40. Ст. 356.
2. Денисюк В.В. Акцепт як стадія укладення цивільно-правового договору. *Актуальні проблеми держави і права*. 2011. № 61. С. 575-583.
3. Бородовський С.О. Укладення, зміна та розірвання договору у цивільному праві України: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 “Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право”. Івано-Франківськ., 2005. 211 с.
4. Договорное право. Кн. 1. Общие положения / М. И. Брагинский, В. В. Витрянский. Москва: Статут, 2011. 847 с.

5. Мороз М.В., Мороз О.В. Особливості акцепту при укладенні договору оренди майна державного підприємства. *Форум права*. 2015. № 4. С. 190-195. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2015_4_35 (дата звернення: 28.04.2020).
6. Конвенції Організації Об'єднаних Націй про договори міжнародної купівлі-продажу товарів від 11 квітня 1980 року // База даних (БД) «Законодавство України / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_003 (дата звернення: 28.04.2020).
7. Родоман Т.О. Оферта і акцепт як самостійні елементи в процесі укладення договору: від теорії до судової практики. *Судова апеляція*. 2016. № 3 (44). С. 92-100.
8. Деренбург Г. Пандекты. Обязательственное право. Перевод П. Соколовского. Москва, Тип. М.М. Стасюлевича, 1900. 490 с.
9. Типовий закон про електронну торгівлю Комісії ООН по праву міжнародної торгівлі: прийм. і проголош. резолюцією 51/162 Ген. Асамблеї ООН від 16.12.1996 // База даних (БД) «Законодавство України / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_321 (дата звернення: 28.04.2020).

О. В. МОРОЗ

кандидат юридических наук, доцент, доцент кафедры гражданского права и процесса
Харьковского национального университета внутренних дел

АКЦЕПТ КАК СТАДИЯ ЗАКЛЮЧЕНИЯ ГРАЖДАНСКО-ПРАВОВОГО ДОГОВОРА

В статье проанализирован акцепт как стадия заключения гражданско-правового договора. Определяются характерные признаки акцепта. Указывается на то, что ответ о принятии предложения должен свидетельствовать о его принятии, быть полным и безусловным. Анализируются формы акцепта. Исследуется возможность отзыва акцептантом своего ответа о принятии предложения заключения гражданско-правового договора. Исследуются правовые последствия акцепта, полученного с опозданием.

Ключевые слова: акцепт, заключение договора, гражданско-правовой договор.